

ODIL YOQUBOV QISSALARIDA IKKINCHI JAHON URISHI TASVIRI VA TALQINI

Yusupov O'tkirjon G'ayratjon o'g'li

Namangan davlat universiteti Adabiyotshunoslik
(o'zbek tili) yo'nalishi 2-bosqich magistrantiuzgurbevyusupov1995@gmail.com

ANNOTATSIIYA: Maqolada Odil Yoqubov qissalaridagi tasviriy vositalar, ularga oid misollar va badiiy asar mohiyatini yoritishdagi yozuvchi iste'dodi ifodalangan. Shuningdek, yozuvchining qissachilik mahorati atroflicha tahlil qilingan, qahramon va personajlarni ichki va tashqi dunyosini chizishdagi funksiyasi tahlil etilgan. Odil Yoqubov ijodida nafaqat o'quvchi ichki dunyosiga oson kirib bora oladigan, balki unda o'zidan takrorlanmas iz qoldira oladigan asarlar ko'pchilikni tashkil etadi. Maqolada yozuvchining asosiy ish quroli hisoblanmish so'z vositasida ajib o'xshatishlar, o'ynoqi tasvirlardan adibning naqadar ustalik bilan foydalanganini ko'ramiz.

Kalit so'zlar: Obraz, tasvir, metaforiklik, badiiy mahorat, o'xshashlik, tasviriy vositalar, misollar, funksiya, qahramon, personaj, so'z san'ati, o'xshatish.

ABSTRACT: The article describes the visual means in Odil Yakubov's stories, examples of them, and the writer's talent in illuminating the essence of the artistic work. Also, the writer's story-telling skills were thoroughly analyzed, and his function in drawing the inner and outer world of heroes and characters was analyzed. Odil Yaqubov's work contains many works that can not only easily enter the inner world of the reader, but also leave an indelible mark on him. In the article, we will see how skillfully the writer uses strange similes and playful images, which are the main tools of the writer.

Key words: Image, image, metaphoricity, artistry, simile, visual aids, examples, function, hero, character, word art, simile.

АННОТАЦИЯ: В статье описаны изобразительные средства рассказов Одила Ягубова, примеры из них, а также талант писателя в освещении сути художественного произведения. Также были подробно проанализированы повествовательные способности писателя, проанализирована его функция в изображении внутреннего и внешнего мира героев и персонажей. В творчестве Одила Ягубова много произведений, способных не только легко войти во внутренний мир читателя, но и оставить в нем неизгладимый след. В статье мы видим, как умело писатель использует странные сравнения и шуточные образы, являющиеся основными инструментами писателя.

Ключевые слова: Образ, образ, метафоричность, художественное мастерство, аналогия, живописность. инструменты, примеры, функции, герой, персонаж, художественное слово, сравнение.

KIRISH

Badiiy adabiyotda so'z ma'nodorligi, ifodaviyligi, musiqiyliги matn mohiyatini o'qish jarayonida namoyon bo'ladi. Ijodkor qaysi janrga doir asar yaratmasin, unda so'z tirikligi, tabiiyligi, samaradorligiga e'tibor beradi. Bitta mavzuga turlicha nigoh, tafakkur bilan yondashish, uni yangi ohang, rang, tasvir bilan boyitish mumkin. Hayot adabiyotning mazmunini belgilaydi. Shu bilan birga adabiy shakllarning yuzaga kelishida ham hayot katta rol o'ynaydi. Binobarin, yuqorida tilga olingan badiiy asarlarning har birida hayotdan olingan taassurot va mazmun asarning shaklini ham belgilaganini ko'rish mumkin. Kishi ongi hayotni aks ettirishda oynaga o'xshab ketsa ham, oynadan keskin ravishda farq etadi.

Oyna hayotni befarqlik bilan aks ettiradi, kishi ongi esa faol ravishda aks ettiradi, ya'ni aks ettiriluvchi narsani kishi moddiy va ma'naviy ehtiyojlari jihatidan baholaydi ham. Bu qoida adabiyotga ham taalluqli. [2;19-20]Kishi ongi bilan hayot orasidagi munosabatlar aniq amaliy mazmunga ega, ya'ni odam tabiat va jamiyat qonunlarini faqat bilib qo'y ish uchungina emas, balki o'z hayotini saqlash va yaxshilash, moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirish maqsadida ham o'rganadi. Adabiyot ham shunday o'rganishning bir shaklidir. Hayotni o'rganish jihatidan olim bilan yozuvchining orasida jiddiy farq yo'q. Yuqorida tilga olingan badiiy asarlarda yozuvchi o'zi aytmoqchi bo'lgan g'oyani o'quvchiga bayon etishdan avval, ko'pincha, bu g'oyani butunlay bayon etmay, bizning ko'z oldimizda hayot manzarasini namoyon qiladi. Bu manzara shunday tasvirlanadiki, biz yozuvchi bilan birga hayotning hamma ikir-chikirlarini ko'ramiz, kishilar hayotida sodir bo'lgan hodisalar va ularning psixologiyasidagi o'zgarishlarning guvohi bo'lamiz.

Odil Yoqubov suhbatlarning birida "Bilasizlarmi, ijodkorda avvalo dard bo'lishi lozim. Dardi yo'q ijodkor katta yozuvchi bo'la olmaydi"[3;@saviya.uz]degan edi. O'z tabiri bilan aytganda Odil Yoqubov chinakam dard ila yozadigan ijodkijor edi. Uning "Diyonat", "Ko'hna dunyo", "Ulug'bek xazinasi" kabi romanlarida, "Ota izidan", "Matluba", "Qaydasan, Moriko" singari qissalarida insonni o'yg'a toldiruvchi, yurak qa'ridagi takrorlanmas hislarni junbushga keltiruvchi nodir tuyg'ular yotadi. Adib yozgan deyarli barcha asarlardagi badiiy obrazlarni o'quvchi tez va oson tushuna oladi. Chunki har bir obraz o'ziga xos favqulotda xarakter xususiyati bilan ajralib turadi. Albatta, o'quvchi ongida yaqqol namoyon bo'la oladigan obrazlarni yaratish anchayin mehnat talab qiladi. Odil Yoqubov o'z qahramonlarining metaforik tasviriga alohida urg'u berish yo'li bilan buning uddasidan chiqa olgan yozuvchi edi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ma'lumki, nutq jarayonida, xususan, badiiy nutqda so'zlar o'z ma'nosida ham, ko'chma ma'noda ham qo'llanishi mumkin. Ko'chma ma'noda qo'llangan so'zlarning umumiy nomi ko'chim deb yuritiladi. Adabiyotshunoslikda bunga sinonim sifatida trop (yunoncha "ko'chim")termini ham ishlatiladi. Mumtoz adabiyotda esa majoz istilohi qo'llangan. [4;274] Ko'chimning badiiy nutqdagi eng ko'p va samarali qo'llanuvchi turi istiora – metafora hisoblanadi. Adabiyotshunosligimizda bu ikki termin sinonim sifatida qo'llanadi. Qizig'i, ikkala termin ham avval umuman ko'chim(trop) ma'nosida qo'llangan bo'lsa, keyincha ko'chimning faqat o'xshashlik asosidagi turini anglata boshlagan.[5;11,14] Odil Yoqubov so'z san'atida o'ziga xos yo'nalishga ega. Xususan, uning ijodida ham o'xshatishlardan ko'p o'rinlarda foydalanilgan. "Billur qandillar" qissasida o'xshatishning go'zal va takrorlanmas na'munalarini uchratamiz. Misol tariqasida ulardan ayrimlarini keltirib o'tsak:

- 1) qizil shoyiga o'ralganday tuyulgan qirmizi rang o'riklar;
- 2) oqqushning bo'yniday nozik, oppoq qo'llar;
- 3) dehqonlarning qoramtir qo'llarini eslatuvchi o'rik va o'rikzorlar;
- 4) toshqinday jilovsiz quvonch;
- 5) o'rikka yopirilgan bir gala chug'urchiqday;
- 6) motam kuyiday sovuq qaytish xabari;
- 7) mohir usta tergan g'ishtday bir-biriga zich terilgan oppoq yirik tishlar;
- 8) qilichday yarqiragan tishlar;
- 9) oqargan yuziga anor suvi yugurdi
- 10) muloyim yuzi gulxan taptida qizarganday lov-lov yondi;
- 11) hammomdan chiqqanday qip-qizarib ishshaymoq;
- 12) yirik harflarni ipga tergan sadafday termoq;
- 13) o'rgimchak to'riga tushgan pashshaday ojiz...

Yozuvchi o'xshatishlar vositasida tabiatning rangin manzarasini aks ettirishga erishadi. "Qizil shoyiga o'ralganday qirmizi o'riklar" birikmasida o'rikning qizil rangi uni qizil shoyi kabi ko'rinish kasb etishini ta'minlagan. Yoki "mohir usta tergan g'ishtday bir-biriga zich terilgan tishlar" birikmasidagi "tish" va "g'isht" obektlari o'rtasidagi o'xshashlik, ya'ni "mohir usta tergan kabi zich" belgisi ular o'rtasidagi umumiy xususiyatni ifoda etgan va o'zgacha tasvirni yuzaga keltirgan. Yozuvchi asarida o'zi keltirib o'tgan har bir istioradan mohirona foydalangan holda nafaqat tabiat go'zalligini balki asar qahramonlarining ichki ruhiyatidagi o'zgarishlarni ham ko'z oldimizda gavdalantiradi. Misol uchun, "dehqonlarning qoramtir qo'llarini eslatuvchi o'rik va o'rikzorlar" tasviri atrofdagi manzarani yorqin tasavvur etishimizga imkon beradi. "Muloyim yuzi gulxan taptida qizarganday lov-lov yondi" birikmasi orqali o'zining sobiq sevgilisi Hikmatilloning oldida yuzi uyalgan va hijolatda qolgan Nilufardagi o'zgarishni yaqqolroq tasvirlashda muhim o'rin tutadi. Yoki "kiyikday dik-dik sakrab turgan", "oqqushning bo'yniday nozik, oppoq qo'llarini"ni mashq qildirayotgan qizlar tasvirida yozuvchi obrazlarning yosh va go'zal ekanligini chiroyli ifodalashga erishgan.

MUHOKAMA

Yozuvchi "Qaydasan, Moriko?" qissasida sofdil va sodda yapon qizi Morikoning tashqi qiyofasi, xatti-harakatlari, o'zini tutishi orqali uning ichki qalb go'zalligini, aniqrog'i, faqatgina ayol qalbiga xos bo'lgan betakror tuyg'u – muhabbatni kashf etganligini aytishga urinadi. Shu bilan birga asarni o'qish davomida Morikoning asar qahramoni bilan bo'lgan uchrashuvlari davomida biror marta ham odob doirasidan chiqmaganligi va o'z sha'nini qattiq himoya qilganligini, yapon sobiq generalining qizlarining or-nomusini naqadar qattiq e'zozlashini ko'ramiz. Yapon millatiga xos bo'lgan tarbiyaning muhim jihatlari o'zbek xalqining sharqona odobiga o'xshashlikda, uyg'unlikda tasvirlash va uni o'quvchiga ham isbotlay olish yozuvchidan katta e'tibor talab qiladi. Faqatgina o'zbeklarda emas, boshqa jamiki Sharq millatlarida or-nomus, sadoqat va pok muhabbat ayolga xos eng yuqori fazilatlar ekanligini shu mo'jazzgina hikoya orqali anglab yetamiz.

Odil Yoqubov ijodi inson his-tuyg'ularini to'lqinlantiradigan, hayajonga soladigan tasvirlarga boy. Mutafakkir adib Chingiz Aytmatov yozuvchining "Ulug'bek xazinasi" romani haqida shunday fikrlarni bildirgan: " "Ulug'bek"ni ancha kechikib, ammo zavq bilan o'qib chiqdim. Yangi asar haqida so'z yuritish quvonchidir. bu – yuksak va benihoya qimmatli asar, o'zining badiiy qiymati bilan ham e'tiborga molik tarixiy roman meni qattiq hayajonga soldi. hayajonimning asosiy sababchisi – roviylikning sehri, usuli, biroq barchasidan tashqari sening asaringni o'qiyturib, men ulug' turkiy g'ururni his etdim. Ulug'bek bizni hamisha oqlovch kuch, u bizning dardimiz va dunyo haqida fikr yuritishga, unga to'la hakamlik qilishga huquq beradigan yuksak tajribaviy iztiroblarimizdir.

Bu yuksak tajriba Ulug'bek – garchi uning kashfiyotlari olamshumul ahamiyat kasb etsada – buyuk olim bo'lganda emas, balki ziyoli va haqgo'y insonning fojeasi Ulug'bek shaxsi vataqdirida kechganidadir. ulug'bek menga faqat o'rta asrning atoqli olimi bo'lgani uchungina qadrli emas, aksincha, taqdir uni eng mashaqqatli va ulug'vor fojeani boshidan kechirishga va shunday murakkabhayot yo'lini bosib o'tishga majbur etganki, u o'z davrining qabul qilgan hamma tartib-qoidalariga qarshi borib, shunga qarshi isyon ko'targan shaxs sifatida ham buyukdir. Har qanday davrning, hatto ma'rifatli zamonlarning ham o'z Ulug'beklari bor. Buning ustiga, Ulug'beklarning ayanchli qismati bo'lmaganida ularning olim ekanliklarini muayyan qatlamlardagi mutaxassislardan bo'lak hech kim bilmas edi. Va shuning barobarida jahon san'ati Shekspir, Hyote, Tomas Mann va hatto Tolstoy singari so'z san'atkorlarining paydo bo'lishi ham gumon edi." Yozuvchini anglash, idrok etishga intilish o'z xalqini jondan sevgan

ulug' adibning bepoyon olami sirlaridan voqif etadi. Bu hol Odil Yoqubovning beqiyos

tarixiy asarlari, go‘zal qissalari, takrorlanmas hikoyalaridagina emas, balki fikri-zikri, o‘y mulohazalarida ham aks etganiga shubha yo‘q. Zero, o‘z ichki histuyg‘ularidan oziqlangan ijod ahli dil va til birligiga erishibgina samimiy hamsuhbat topa oladi. Odil Yoqubov suhbatlarning birida “Bilasizlarmi, ijodkorda avvalo dard bo‘lishi lozim. Dardi yo‘q ijodkor katta yozuvchi bo‘la olmaydi” Idegan edi. O‘z tabiri bilan aytganda Odil Yoqubov chinakam dard ila yozadigan ijodkijor edi. Uning “Diyonat”, “Ko‘hna dunyo”, “Ulug‘bek xazinasi” kabi romanlarida, “Ota izidan”, “Matluba”, “Qaydasan, Moriko” singari qissalarida insonni o‘yga toldiruvchi, yurak qa‘ridagi takrorlanmas hislarni junbushga keltiruvchi nodir tuyg‘ular yotadi. Adib yozgan deyarli barcha asarlardagi badiiy obrazlarni o‘quvchi tez va oson tushuna oladi. Chunki har bir obraz o‘ziga xos favqulotda xarakter xususiyati bilan ajralib turadi. Albatta, o‘quvchi ongida yaqqol namoyon bo‘la oladigan obrazlarni yaratish anchayin mehnat talab qiladi. Odil Yoqubov o‘z qahramonlarining metaforik tasviriga alohida urg‘u berish yo‘li bilan buning uddasidan chiqa olgan yozuvchi edi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, “Odamlarni, umuman, o‘quvchini halollikka, iymonga, diyonatga chorlagan ijodkorning o‘zi halol, iymonli bo‘lishi kerak. Aks holda, uning yozganlari yolg‘on bo‘ladi. Hech kim ishonmaydi,”[8;2019]- degan edi Odil Yoqubov. O‘z so‘zi bilan aytganda yozuvchi ko‘nglida borini ro‘yi-rost yozgan ijodkorlardan edi. Adibning “ko‘ngil mulki” hisoblanmish asarlari hali uzoq yillar o‘quvchilar qalbida o‘z izini qoldirib yashaydi deb ishonch bilan ayta olamiz. Odil Yoqubovni ijod sohasiga kirib kelishida otasi katta o‘rin tutgan. Yozuvchi bolalik xotiralarini eslar ekan: “Har oqshom katta mehmonxonamiz odamga to‘lib ketadi. Qo‘ni-qo‘shnilar, qarindosh-urug‘lar, qiz-kelinchaklar yig‘iladi. Aksariyati yoshlar. Dadam taxmondagi kitoblar orasidan jigarrang jildli qalin bir kitobni olib sekin varaqlaydi. Men uning tizzasiga suyanib kitobning bezaklari, ajoyib suratlarini tomosha qilaman. Bu kitob – “Ming bir kecha”ning 1905-yili bosilgan rus nashri edi. Dadam kitobni o‘qimaydi, bir necha betini o‘ychan varaqlaydi-da, keyin sekin hikoya qila boshlaydi. Bu hikoyalar aksariyat tun yarmigacha, ba‘zan xo‘roz qichqirguncha davom etadi, men ham oyimlarning “yot” deyishlariga quloq solmay, mijja qoqmay eshitaman” Bu xotiralar shundan dalolat beradiki, Odil Yoqubov yoshligidanoq kitobga mehr qo‘ygan, adabiyotning chinakam ixlosmandi edi. Uning asarlari xuddi Pirmqul Qodirov, Oybek, Asqad Muxtor, Shukur Xolmirzayev, Mirkarim Osim, O‘tkir Hoshimov kabi yozuvchilar asarlaridek o‘quvchilarning qalbidan joy olishga loyiq kitoblardir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES):

1. Gafurovich, S. A. (2021). Analysis Of The Poem " Autumn Dreams" By Abdulla Oripov. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(01), 556-559.
2. Sabirdinov, A. (2021). ASKAR KASIMOV IN THE UZBEK POETRY OF THE XX CENTURY THE ROLE AND IMPORTANCE OF CREATION. *Конференции*, 1(2)
3. Guzalkhan, M. (2020). The image of a creative person in the poetry of Erkin Vohidov. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(11).
4. Mukhammadjonova, G. (2020, December). ARTISTIC INTERPRETATION OF THE CREATIVE CONCEPT IN WORLD LITERATURE. In *Конференции*.
5. Abdurashidovich, K. A. (2018). Motivation and National Character of Foolishness in Uzbek Literature. *ANGLISTICUM. Journal of the Association Institute for English Language and American Studies*, 7(4), 47-51.
6. Qayumov, A. (2018). Creating of a national character through means of

- literature. *Theoretical & Applied Science*, (1), 235-240.
7. Джураева, М. А. (2020). THE CONCEPT OF A NEW HUMAN-BEING IN MODERN UZBEK STORIES. *Ученые записки Худжандского государственного университета им. академика Б. Гафурова. Серия гуманитарно-общественных наук*, (2), 85-89.
8. Oripova, G. (2019). UZBEK POETRY AND THE WORLD LITERATURE IN THE YEARS OF INDEPENDENCE. *Scientific Journal of Polonia University*, 32(1), 116-120.
9. Murodilovna, O. G. (2019). The peculiarities of vazn meter in uzbek poetry of the independence period. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 8(2), 33-39.
10. Akhmadjonova, O. A. (2021). Symbolic And Figurative Images Used In The Novel "Chinar". *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(03), 389-392.
11. Ahmadjonova, O. (2020, December). THE ARTISTIC SKILL OF THE CREATOR. In Конференции.
12. Oripova, G. M., & Tolibova, M. T. Q. (2021). Composition Of Modern Uzbek Stories. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(03), 245-249.
13. Xasanova, X. (2020, December). THE MISSION AND LITERATURE OF LETTERS IN STORIES AESTHETIC FUNCTION. In Конференции.
14. Makhmidjonov, S. (2021). ARTISTIC INTERPRETATIONS OF THE EDGES OF THE HUMAN PSYCHE. *Интернаука*, (15-3), 75-76.
15. Yulchiyev, Q. (2019). The development of lyric chronotop in Uzbek poetry. *Scientific journal of the Fergana State University*, 2(2), 77-81.
16. Юлчиев, К. В. (2020). ЛИРИК ШЕЪРДА БАДИИЙ МАКОН МУАММОСИ. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 3(5).
17. Azimovich, R. Z. Chronotope Image in the Novel "Ulugbek Treasure" by Odil Yakubov. *International Journal on Integrated Education*, 3(11), 183-186.
18. Rahimov, Z., & Gulomov, D. (2020, December). RETROSPECTIVE STRUCTURE IN FICTION. In Конференции.
19. Dehkonova, M. S. (2020). OYBEK'S POETRY THROUGH ANALYSES OF REPRESENTATIVES OF OYBEK STUDIES SCHOOL. *Theoretical & Applied Science*, (2), 13-17.
20. Hamidov, M. (2020, December). ARTISTIC FEATURES OF SHUKHRAT'S NOVEL "MASHRAB". In Конференции.
21. UMURZAKOV, R. (2018). Social environment and spiritual world of teenager in narrative "Saraton" by N. Fozilov. *Scientific journal of the Fergana State University*, 1(4), 104-105.
22. Umurzakov, R. (2021). ERA AND SPIRIT IN THE STORY "TWICE TWO IS FIVE". *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(02), 26-35.
23. Kasimov, A. Albert Camus in Uzbekistan.
24. Kasimov, A. A. (2020). PECULIARITIES AND SIMILARITIES OF SYMBOLIC EXPRESSION IN THE NOVELS "THE PICTURE OF DORIAN GRAY" AND "THE MAN AT THE MIRROR". *Theoretical & Applied Science*, (5), 590-592.
25. JURAYEV, H., & ABDURAHIMOVA, J. (2018). Semantic layers of the expression in the Babur lyric. *Scientific journal of the Fergana State University*, 1(3), 111-112.
26. Oripova, G. M., Akhmadjonova, O. A., Kholmatov, O. U. U., & Muminova, T. S.

(2022). INTERPRETATION OF MOTHER IMAGE IN LITERATURE. *International scientific journal of Biruni*, 1(2), 304-309.

27. Sabirdinov, A. G. (2021). Interpretation of Characters in Utkir Hoshimov's Story "Yanga". *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 8(6), 196-200.

28. Murodilovna, O. G. (2020). Melody and musicality in Lirycs. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(11), 656-664.

29. Oripova, G. M. (2021). Genesis And Essence Of Genre Concept. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(12), 90-94.